

นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลในยุคนายกษัตริย์ ชินวัตร

โครงการรับจำนำข้าวเปลือก กับอนาคตข้าวไทย

การที่รัฐบาลปัจจุบันได้ยกระดับโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยให้ราคาจำนำข้าวเปลือกเจ้าสูงขึ้นเป็นตันละ 15,000 บาท และราคาข้าวหอมมะลิสูงขึ้นเป็นตันละ 20,000 บาท ซึ่งเป็นระดับราคาที่สูงขึ้นจากระดับตลาดเกือบหนึ่งเท่าตัวนโยบายดังกล่าวแม้จะมีเหตุผลสำคัญเชิงนโยบายว่าเพื่อยกระดับรายได้เกษตรกรที่ปลูกข้าวให้สูงขึ้นจากที่เป็นอยู่ แต่ในทางกลับกันเป็นที่ทรงกันว่านโยบายดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อกลไกการตลาดข้าวเปลือกและตลาดส่งออกข้าวของไทย อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

จังหวัด	7 ต.ค. 54-31 ม.ค. 55	7 ต.ค. 54-29 ก.พ. 55	ส่วนต่าง
1) ขอนแก่น	57,016	94,954	37,938
2) นครราชสีมา	325,970	396,437	70,467
3)บุรีรัมย์	248,183	326,919	78,736
4) ร้อยเอ็ด	234,742	277,111	42,369
5) ศรีสะเกษ	257,105	327,789	70,684
6) สุรินทร์	394,844	483,156	88,312
ที่มา : ประชาชาติธุรกิจรวบรวม			

ผลจากราคาจำนำข้าวเปลือกที่สูงทำให้มีปริมาณข้าวเปลือกเข้าร่วมโครงการรับจำนำเป็นจำนวนมาก

1 นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติและผู้ประสานงานโครงการ “การวิจัยเชิงนโยบายเกษตร” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

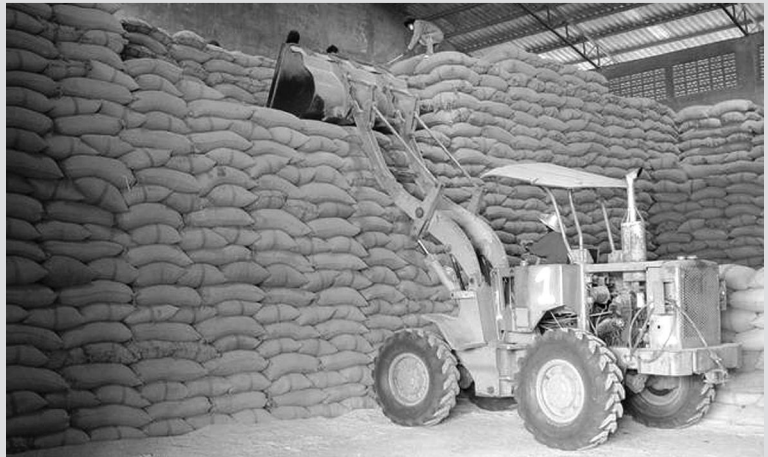
แน่นอน ราคารับจำนำดังกล่าว ภาคเอกชนหรือผู้ส่งออกเอกชนไม่อาจจะแข่งขันได้กับรัฐในการเข้าไปรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในระดับราคาสูงดังกล่าวได้ ทั้งนี้เพราะราคาข้าวในตลาดส่งออกในขณะนี้อยู่ที่ระดับตันละ 600 เหรียญสหรัฐ หากจะแปลงราคดังกล่าวให้เป็นราคาข้าวเปลือกที่ตลาดกลางจะรับซื้อได้มีราคาข้าวเปลือกตันละประมาณ 10,985 บาท² เท่านั้นเอง นี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เอกชนไม่สามารถเข้าไปซื้อข้าวแข่งกับรัฐได้เพราะหากเข้าไปซื้อแข่งกับรัฐในระดับราคาจำนำเพื่อจะส่งออกก็จะต้องขาดทุนอย่างแน่นอน

การที่รัฐตั้งราคารับจำนำไว้สูงและรับจำนำข้าวโดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้ข้าวเปลือกที่ชาวนาผลิตได้ถูกนำมาเข้าโครงการรับจำนำเป็นจำนวนมาก ขณะนี้ข้าวที่เข้ามาโครงการรับจำนำและอยู่ในมือของรัฐแล้วเป็นจำนวนถึง 16.6 ล้านตันข้าวเปลือกหรือถ้าคิดเป็นข้าวสารก็ประมาณ 10.8 ล้านตันข้าวสารและได้ใช้จ่ายเงินไปกับโครงการรับจำนำข้าวเปลือกแล้วจำนวนไม่น้อยกว่า 260,000 ล้านบาท

กล่าวได้ว่าโครงการรับจำนำได้ส่งผลให้รัฐเป็นผู้ซื้อรายใหญ่ในตลาดข้าวเปลือกและได้ตัดทอนบทบาทของกลไกตลาดกลางข้าวเปลือกของเอกชนและของสหกรณ์การเกษตรที่ได้เคยพัฒนาปรับปรุงกันไว้ในอดีตต้องเลิกกิจการไป ในอดีตตลาดกลางข้าวเปลือกจัดเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างอำนาจการต่อรองทางการตลาดให้กับเกษตรกรทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ที่นำผลผลิตมาซื้อขายในตลาด ทั้งนี้จะมีการซื้อขายกันตามคุณภาพของข้าว ข้าวที่มีคุณภาพดีก็จะได้ราคาที่สูงขึ้น ข้าวที่มีคุณภาพรองลงมาก็จะได้ราคาลดหลั่นลงมา ในขณะที่โรงสีก็จะส่งตัวแทน

เกษตรกรนำข้าวเปลือกมาเข้าร่วมโครงการรับจำนำในปริมาณมาก

ปริมาณข้าวเปลือกจำนวนมากในโกดังของรัฐ

มาคอยรับซื้อข้าวที่ตลาดกลางตามชนิดและคุณภาพของข้าวที่ตนเองต้องการ ทั้งนี้จะมีการแข่งขันกันในการให้ราคาข้าวโดยเฉพาะข้าวที่มีคุณภาพดีมีความชื้นต่ำก่อให้เกิดราคาอ้างอิงในแหล่งต่างๆซึ่งเกษตรกรจะอาศัยราคาอ้างอิงดังกล่าวในการตัดสินใจว่าจะผลิตอย่างไรและจะขายผลผลิตออกเมื่อไร

ในขณะที่โครงการรับจำนำที่ถือปฏิบัติในปัจจุบัน กลับสร้างอำนาจทางการตลาดให้กับโรงสีแต่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพราะโครงการ

รับจำนำทำให้โรงสีที่เข้าร่วมโครงการเป็นจุดรับจำนำไปประทวนสินค้าข้าวเปลือก ทำให้บทบาททางการตลาดของโรงสีจากการเป็นผู้แปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ได้ปรับตัวไปสู่การเป็นจุดรับเก็บข้าวให้กับรัฐ และเป็นจุดในการออกใบประทวนสินค้าข้าวเปลือก เพราะเมื่อเกษตรกรนำข้าวมาที่โรงสีโรงสีจะทำหน้าที่ชั่งน้ำหนักและวัดความชื้น ซึ่งเกษตรกรไม่มีทางเลือกและไม่มีอำนาจในการต่อรองเมื่อนำข้าวมายังจุดรับจำนำว่า

² ราคาส่งออก 600 เหรียญสหรัฐเมื่อแปลงเป็นเงินไทยที่อัตราแลกเปลี่ยน 31 บาทต่อ 1 เหรียญสหรัฐจะมีมูลค่าข้าวสาร 18,600 บาท และเมื่อหักค่าการตลาดในระดับต่างๆและค่าแปรรูปข้าวรวมๆกันแล้วในอัตราตันละ 1,700 บาท อีกทั้งข้าวเปลือกหนึ่งตันจะสีเป็นข้าวสารได้ประมาณ 650 กก. จะเป็นราคาข้าวเปลือก 10,985 บาทต่อตัน

เกษตรกรเร่งปลูกข้าวเพื่อเข้าร่วมโครงการรับจำนำส่งผลให้ข้าวมีคุณภาพต่ำ

โรงสีจะชั่งน้ำหนักและวัดความชื้นให้กับตนเองอย่างยุติธรรมหรือไม่ นอกจากนี้โรงสียังเป็นผู้ทำหน้าที่รับจ้างฝากข้าวภายใต้โครงการรับจำนำ รวมถึงการเป็นผู้รับจ้างสีข้าวให้กับภาครัฐ เป็นต้นทั้งนี้ยังไม่รวมถึงโอกาสที่จะเกิดจากการทุจริตในรูปแบบต่างๆ เช่น การสวมสิทธิ์ การหมุนเวียนข้าวไปขาย ดังที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เป็นต้น

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเครื่องสะท้อนว่า ภายใต้โครงการรับจำนำทั่วโลกในการแยกคุณภาพของข้าวเปลือกตั้งแต่ตลาดเคยทำงานให้กับคลังคม่กำลังขาดหายไป ทั้งนี้เพราะรัฐจำนำข้าวข้าวเปลือกต่างคุณภาพ

และต่างพันธุ์ในราคาเดียวกันคือ 15,000 บาท (ยกเว้นข้าวปทุมธานี 1 ข้าวขาวดอกมะลิ 105 และข้าวเหนียวที่มีประกาศแยกราคาไว้ต่างหาก) ซึ่งหากดำเนินนโยบายดังกล่าวต่อเนื่องกันไปจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพข้าวไทยตามมา โดยเฉพาะในพื้นที่เพาะปลูกข้าวในเขตที่มีชลประทานเกษตรกรจะมุ่งไปสู่การปลูกข้าวที่มีอายุสั้นซึ่งข้าวดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพต่ำ เพราะเกษตรกรมุ่งหวังที่จะปลูกข้าวให้ได้สามครั้งในรอบปี แทนการปลูกข้าวพันธุ์ที่มีคุณภาพซึ่งปลูกได้เพียงปีละสองครั้งนอกจากนี้เกษตรกรยังเร่งเก็บเกี่ยวก่อนกำหนดที่ข้าว

จะสุกได้เวลาเก็บเกี่ยว เพราะรอหรือไม่รอก็สามารถขายข้าวได้ราคาในระดับราคาจำนำเหมือนกัน

อีกด้านหนึ่ง การที่รัฐเป็นผู้รับซื้อรายใหญ่ในตลาดข้าวเปลือกได้ส่งผลต่อตลาดส่งออกข้าวไทยตามมา เพราะสต็อกข้าวที่อยู่ในมือของรัฐในขณะนี้ปริมาณมากจัดได้ว่าเป็นลำดับหนึ่งของกลุ่มอาเซียน และเป็นอันดับ 3 รองจากจีนและอินเดีย การเก็บข้าวไว้ในสต็อกจำนวนมากไม่เป็นผลดีต่อประเทศไทย เพราะ ประการแรกเมื่อตัดสินใจจะระบายข้าวออกจะส่งผลกระทบต่อระดับราคาข้าวในตลาดส่งออกโดยระดับราคาในตลาดข้าวโลกจะตกลงมาทันที ประการที่สองการเก็บข้าวในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นไว้ในสต็อกจำนวนมากย่อมนำมาซึ่งต้นทุนในการจัดเก็บและหากมีการบริหารจัดการไม่ดีด้วยแล้วจะทำให้ข้าวที่จัดเก็บไว้เสื่อมคุณภาพและจะระบายออกได้ลำบากโดยไม่ขาดทุน

จากสถานการณ์ดังกล่าวจึง เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการดำเนินโครงการรับจำนำที่รัฐกำลังใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างกระแสประชานิยมอยู่ในขณะนี้ นั้น กำลังจะเป็นเครื่องบั่นทอนอนาคตข้าวไทย โดยเฉพาะการลดทอนอำนาจตลาดทั้งในประเทศและตลาดส่งออกของข้าวไทย ผลกระทบดังกล่าวจะมีความรุนแรงมากขึ้นหากนโยบายดังกล่าวยังได้รับการสานต่ออย่างต่อเนื่องไปทางออกที่จะช่วยกันลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นรัฐควรลดขนาดของโครงการรับจำนำลงไปพร้อมๆกับการจำกัดปริมาณและวงเงินที่จะรับจำนำในแต่ละราย รวมถึงการเร่งสร้างความร่วมมือกับผู้ส่งออกให้เป็นทีมเดียวกันคือทีมประเทศไทย เพื่อเร่งผลักดันข้าวในสต็อกให้ลดน้อยและลดมูลค่าความสูญเสียที่จะเกิดขึ้น

